

Міністерство освіти і науки України

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

Кафедра економічної теорії та економічних методів управління



“ЗАТВЕРДЖУЮ”

Декан економічного факультету

Віталій ДЯЧЕК

серпень 2025 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Інституційна економіка

(назва навчальної дисципліни)

рівень вищої освіти Перший (бакалаврський) рівень вищої освіти

галузь знань 05 Соціальні та поведінкові науки

спеціальність 051 Економіка

(шифр і назва)

освітні програми Бізнес-економіка

(шифр і назва)

спеціалізація _____

(шифр і назва)

вид дисципліни обов'язкова

(обов'язкова / за вибором)

факультет Економічний

2025 / 2026 навчальний рік

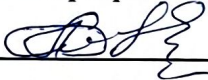
Програму рекомендовано до затвердження вченою радою економічного факультету “26 ” серпня 2025 року, протокол № 18

РОЗРОБНИК ПРОГРАМИ: **Олег ЯРЕМЕНКО**, доктор економічних наук, професор, професор закладу вищої освіти кафедри економічної теорії та економічних методів управління

Програму схвалено на засіданні кафедри економічної теорії та економічних методів управління

Протокол від “26 ” серпня 2025 року № 2

В.о. завідувача кафедри економічної теорії та економічних методів управління

 **Андрій ГРИЦЕНКО**
(підпис) (прізвище та ініціали)

Програму погоджено з гарантом освітньої програми (керівником проектної групи)
Бізнес-економіка
назва освітньої програми

Гарант освітньої програми
(керівник проектної групи)
 **Ганна КОЛОМІЄЦЬ**
(підпис) (прізвище та ініціали)

Програму погоджено науково-методичною комісією економічного факультету
назва факультету, для здобувачів вищої освіти якого викладається навчальна дисципліна

Протокол від “26 ” серпня 2025 року № 1

Голова науково-методичної комісії економічного факультету

 **Дар`я ЗАГОРСЬКА**
(підпис) (прізвище та ініціали)

Вступ

Програма вивчення нормативної навчальної дисципліни «Інституційна економіка» складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності (напряму) 051 Економіка освітньо-професійної програми Бізнес-економіка.

1. Опис навчальної дисципліни

1.1. Метою викладання навчальної дисципліни «Інституційна економіка» є формування у студентів теоретико-методологічної бази для розуміння системи взаємозв'язків у сфері інституційних відносин, а також набуття практичних вмінь і навичок щодо аналізу стану й інституційної системи економіки.

1.2. Основне завдання вивчення дисципліни «Інституційна економіка» полягає у набутті студентами необхідних знань з теорії і практики функціонування інституційної системи економіки, а також вивчення закономірностей механізму функціонування і розвитку економічних інститутів.

1.3. Кількість кредитів – 4 кредити ECTS.

1.4. Загальна кількість годин – 120 годин.

1.5. Характеристика навчальної дисципліни	
Вибіркова	
Денна форма навчання	Заочна (дистанційна) форма навчання
Рік підготовки	
4-й	-
Семестр	
8-й	-
Лекції	
24 год.	-
Практичні, семінарські заняття	
24 год.	-
Лабораторні заняття	
0 год.	-
Самостійна робота	
72 год.	-
У тому числі індивідуальні завдання	

1.6. Перелік компетентностей, що формує дана дисципліна.

Навчальна дисципліна «Інституційна економіка» для здобувачів вищої освіти спрямована на формування загальних та фахових компетентностей, а саме:

- Загальних компетентностей

ЗК7. Навички використання інформаційних і комунікаційних технологій.

ЗК8. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.

- Фахових компетентностей

СК 4 Здатність пояснювати економічні та соціальні процеси і явища на основі теоретичних моделей, аналізувати і змістовно інтерпретувати отримані результати.

СК 7 Здатність застосовувати комп'ютерні технології та програмне забезпечення з обробки даних для вирішення економічних завдань, аналізу інформації та підготовки аналітичних звітів.

СК 10 Здатність використовувати сучасні джерела економічної, соціальної, управлінської, облікової інформації для складання службових документів та аналітичних звітів.

1.7. Заплановані результати навчання

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні досягти таких результатів навчання:

ПРН 8. Застосовувати відповідні економіко-математичні методи та моделі для вирішення економічних задач.

ПРН 13. Ідентифікувати джерела та розуміти методологію визначення і методи отримання соціально-економічних даних, збирати та аналізувати необхідну інформацію, розраховувати економічні та соціальні показники.

ПРН 19. Використовувати інформаційні та комунікаційні технології для вирішення соціально-економічних завдань, підготовки та представлення аналітичних звітів.

1.8. Пререквізити: перелік дисциплін, що передують вивченню даної дисципліни

Вивченню інституційної економіки передуює вивчення таких дисциплін, як історія економіки і економічної думки, економічна теорія, мікроекономіка, макроекономіка, міжнародна економіка.

2. Тематичний план навчальної дисципліни

Розділ 1. Інститути та інституційні системи

Тема 1. Інститут як поняття економічної науки

Тема 2. Моделі поведінки людини в інституційній економіці

Тема 3. Інституційна структура економік

Тема 4. Інституційні системи

Розділ 2. Інституційні форми організації господарчої діяльності

Тема 5. Трансакційні витрати
Тема 6. Теорія прав власності. Теорема Коуза
Тема 7. Економічна теорія організацій
Тема 8. Фірма як економічна організація
Тема 9. Інституційні підвалини економічної еволюції
Тема 10. Інституційні механізми перехідних процесів в економіці
Тема 11. Інституційні трактування глобалізації світової економіки
Тема 12. Інституційна система сучасної України: загальне та особливе

3. Структура навчальної дисципліни

Назви розділів і тем	Кількість годин					
	денна форма					
	усього	у тому числі				
л		п	лаб.	інд.	с.р.	
Розділ 1.						
Тема 1. Інститут як поняття економічної науки	10	2	2			6
Тема 2. Моделі поведінки людини в інституційній економіці	10	2	2			6
Тема 3 . Інституційна структура економік	10	2	2			6
Тема 4. Інституційні системи	10	2	2			6
Разом за розділом 1	40	8	8			24
Розділ 2.						
Тема 5. Трансакційні витрати	10	2	2			6
Тема 6. Теорія прав власності. Теорема Коуза	10	2	2			6
Тема 7. Економічна теорія організацій	10	2	2			6
Тема 8. Фірма як економічна організація	10	2	2			6
Тема 9. Інституційні підвалини економічної еволюції	10	2	2			6
Тема 10. Інституційні механізми перехідних процесів в економіці	10	2	2			6
Тема 11. Інституційні трактування глобалізації світової економіки	10	2	2			6
Тема 12. Інституційна система сучасної України: загальне та особливе	10	2	2			6
Разом за розділом 2	80	16	16			48
Усього годин	120	24	24			72

4. Теми семінарських (практичних, лабораторних) занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		Денна форма	Заочна форма
1.	Інститут як поняття економічної науки	2	-
2.	Моделі поведінки людини в інституційній економіці	2	-
3.	Інституційна структура економік	2	-
4.	Інституційні системи	4	-
5.	Трансакційні витрати	2	-
6.	Теорія прав власності. Теорема Коуза	2	-
7.	Економічна теорія організацій	2	-
8.	Фірма як економічна організація	2	-
9.	Інституційні підвалини економічної еволюції	2	-
10.	Інституційні механізми перехідних процесів в економіці	4	-
11.	Інституційні трактування глобалізації світової економіки	4	-
12.	Інституційна система сучасної України: загальне та особливе	4	-
	Разом	32	-

5. Завдання для самостійної роботи

№ з/п	Види, зміст самостійної роботи	Кількість годин	
		Денна форма	Заочна форма
1	Опрацювання теоретичних основ прослуханого лекційного матеріалу	25	-
2	Поглиблене вивчення літератури на задану тему та пошук додаткової інформації, опрацювання та підготовка огляду опублікованих у фахових та інших виданнях статей	36	-
3	Підготовка до виступу на семінарських заняттях	10	-
4	Підготовка та оформлення схем, таблиць, графіків, діаграм, медіа-презентацій тощо	6	-
5	Систематизація вивченого матеріалу перед іспитом	9	-
	Разом	86	-

6. Індивідуальні завдання

Не передбачено.

7. Методи навчання

У процесі навчання для досягнення освітніх цілей застосовуються наступні методи навчання: лекція, проблемний виклад навчального матеріалу, пояснювально-ілюстративні, репродуктивні методи, бесіда, дискусія, тестування, частково-пошуковий і дослідницький методи.

8. Методи контролю

Результати навчальної діяльності студентів оцінюються за 100-бальною шкалою та відповідно до Європейської системи залікових кредитів (ECTS). Підсумком курсу є залік.

Поточний контроль знань студентів з навчальної дисципліни проводиться у формах: виконання самостійної роботи та роботи на семінарських (практичних) заняттях; проведення поточного модульного контролю.

На практичних заняттях оцінюється участь в обговоренні ситуацій, доповіді на основі самостійного поглибленого вивчення питання з теми курсу; доповнення, запитання до виступаючого, рецензії на виступ; участь у дискусіях та виконанні завдань.

Підсумковий контроль знань здійснюється в кінці – залік – проводиться у письмовій формі, оцінюється в 40 балів.

Оцінка, еквівалентна «відмінно», виставляється, якщо студент виявив всебічно системні та глибокі знання, в повному обсязі твердо засвоїв весь програмний матеріал, вичерпно та послідовно дав відповіді на всі питання залікового білета, тісно пов'язує теорію з практикою, показує знання літератури, вміння самостійно аналізувати та тлумачити економічні норми та поняття і застосовувати їх при вирішенні завдань, правильно аргументує висновки, вміє самостійно узагальнювати матеріал і логічно його викладати, не допускаючи помилок.

Оцінка, еквівалентна «добре», виставляється, якщо студент твердо знає програмний матеріал, має навички аналізу та тлумачення економічних норм та понять, логічно відповідає на поставлені питання, не допускає суттєвих помилок.

Оцінка, еквівалентна «задовільно», виставляється, якщо студент засвоїв основний матеріал, але не знає окремих деталей, допускає неточні відповіді та формулювання понять, порушує послідовність у викладенні програмного матеріалу, має прогалини в знаннях.

Оцінка, еквівалентна «незадовільно», виставляється, якщо студент не знає значної частини програмного матеріалу, допускає суттєві помилки, не володіє навичками застосування економічних норм, які забезпечували б вирішення професійних завдань.

Підсумкова оцінка виводиться за сумою балів, набраних студентом за роботу протягом семестру (з урахуванням самостійної роботи, поточного і проміжного контролю) та за результатами підсумкового контролю (заліку), що дає змогу оцінити знання студентом усього курсу дисципліни.

9. Схема нарахування балів

Поточний контроль, самостійна робота, індивідуальні завдання												Р а з о м	Залік	Сум.
Перелік тем навчальної дисципліни														
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9	T10	T11	T12			
4	3	3	4	3	3	4	3	4	4	5	5	60	40	100

T1, T2 ... – теми

навчальної дисципліни

Критерії оцінювання навчальних досягнень

Критерії оцінювання участі у семінарських заняттях:

- активна участь у дискусії;
- ґрунтовність і повнота відповідей на запитання;
- обсяг і якість аргументації, що застосовується при відповіді на запитання (використання довідкової інформації).

Критерії оцінювання самостійної роботи:

- обсяг і якість використаних джерел інформації;
- відповідність темі завдання;
- коректність виконання завдання;
- наявність презентаційних матеріалів.

Критерії оцінки самостійної аналітичної роботи:

- уміння підібрати наукову літературу по темі;
- інформаційна насиченість, новизна, оригінальність викладу питань;
- простота і дохідливість викладу;
- структурна організованість, логічність, граматична правильність і стилістична виразність;
- переконливість, аргументованість, практична значущість і теоретична обґрунтованість пропозицій і висновків;

Критерії оцінювання залікової роботи:

- ґрунтовність і повнота відповідей на запитання;
- обсяг і якість аргументації, що застосовується при відповіді на запитання (наведення прикладів, довідкова інформація).

Шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності протягом семестру	Оцінка	
	для чотирирівневої шкали оцінювання	для дворівневої шкали оцінювання
90 – 100	відмінно	зараховано
70-89	добре	
50-69	задовільно	
1-49	незадовільно	не зараховано

10. Рекомендована література

Основна література

1. Інституціональна економіка : навчальний посібник / І. М. Колесніченко, А.В. Литвиненко; за заг. ред. канд. екон. наук, доцента І. М. Колесніченко. – Х. : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2015. – 236 с.
2. Інституціональна архітектура і динаміка економічних перетворень / під ред. А. А. Гриценко. – Х. : Форт, 2008. – 928 с.
3. Колесніченко І. М. Інституціональна економіка : конспект лекцій / І. М.

Колесніченко. – Х. : Вид. ХНЕУ, 2008. – 216 с

4. Ткач А. А. Інституціональна економіка. Нова інституціональна економічна теорія : навч. посіб. / А. А. Ткач. – К. : Центр учбової літератури, 2007. – 304 с.

5. Чухно А. А. Інституціонально-інформаційна економіка : підручник / А.А. Чухно, П. І. Юхименко, П. М. Леоненко – К. : Знання, 2010. – 687 с.

6. Якубенко В. Д. Базисні інститути у трансформаційній економіці : Монографія / В. Д. Якубенко. – К. : КНЕУ, 2004. – 252 с.

Допоміжна література

1. Ватаманюк М. М. Сучасні підходи до вирішення проблеми негативних екстерналій: теорія і практика. Науковий вісник НЛТУ України. 2015. Вип. 25.2. С.109-114. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILA=&2_S21STR=nvnltu_2015_25.2_20 (дата звернення: 03.06.2020).

2. Вільямсон О. Е. Економічні інституції капіталізму: Фірми, маркетинг, укладання контрактів. – К.: АртЕк. 2001. – 472 с

3. Господарський кодекс України від 16.01.2003 № 436-IV (зі змінами та доповненнями). Відомості Верховної Ради України (ВВР). 2003. № 18, № 19-20, № 21-22. Ст. 144. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15> (дата звернення 03.06.2020).

4. Гриценко О. А. Верховенство права в контексті економічної теорії. Економічна теорія та право. 2015. № 3. С. 77-88.

5. Гриценко О. А. Цифрова економіка: сучасні виклики для економістів та правознавців. Економічна теорія та право. 2018. № 1 (32). С. 77-91.

6. Доклад Всесвітнього банку «Цифрові дивіденди». URL: <https://publications.worldbank.org/>.

7. Економічна безпека держави: сутність та напрями формування: моногр. / за ред. Л. С. Шевченко. Харків: Право, 2009. 312 с. URL: http://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/12371/1/Shevchenko_2009.pdf.

8. Івашина С. Ю. Інституціональна економіка : навчальний посібник / С.Ю. Івашина, О. Ф. Івашина. – Дніпро : Університет митної справи та фінансів, 2018. – 132 с.

9. Норт Д. Інституції, інституційна зміна та функціонування економіки / Пер. з англ. І. Дзюб. К.: Основи, 2000. 198 с.

10. Про авторське право і суміжні права: Закон України від 23.12.1993. №3792-ХІІ (зі змінами та доповненнями). Відомості Верховної Ради України (ВВР). 1994. № 13. Ст. 64. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3792-12>.

11. Про Антимонопольний комітет України: Закон України від 26.11.1993 № 3659-ХІІ (зі змінами та доповненнями). Відомості Верховної Ради України (ВВР).1993. № 50. Ст. 472. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3659-12>.

12. Про банки і банківську діяльність: Закон України від 07.12.2000. № 2121-ІІІ (зі змінами та доповненнями). Відомості Верховної Ради України (ВВР). 2001. № 5-6. Ст. 30. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14>.

13. Про захист економічної конкуренції: Закон України від 11.01.2001. № 2210-ІІІ (зі змінами та доповненнями). Відомості Верховної Ради України (ВВР).

2001. № 12. Ст. 64. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2210-14>.

14. Про інвестиційну діяльність: Закон України від 18.09.1991 № 1560-XII (зі змінами та доповненнями). Відомості Верховної Ради України (ВВР). 1991. № 47. Ст. 646. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1560-12>.

15. Про інноваційну діяльність: Закон України від 04.07.2002. № 40-IV (зі змінами та доповненнями). Відомості Верховної Ради України (ВВР). 2002. № 36. Ст. 266. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/40-15>.

16. Про Національний банк України: Закон України від 20.05.1999. № 679-XIV (зі змінами та доповненнями). Відомості Верховної Ради України (ВВР). 1999. № 29. Ст. 238. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/679-14>.

17. Про підприємництво: Закон України від 07.02.1991. № 698-XII (зі змінами та доповненнями). Відомості Верховної Ради УРСР (ВВР). 1991. №14. Ст. 168. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/698-12>.

18. Про страхування: Закон України від 07.03.1996. № 85/96-ВР (зі змінами та доповненнями). Відомості Верховної Ради України (ВВР). 1996. № 18. Ст.78. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/85/96-вр>.

19. Про схвалення Концепції розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018-2020 роки та затвердження плану заходів щодо її реалізації: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 17 січня 2018 р. № 67-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/67-2018-%D1%80>.

20. Про цінні папери та фондовий ринок: Закон України від 23.02.2006 № 3480-IV (зі змінами та доповненнями). Відомості Верховної Ради України (ВВР). 2006. № 31. Ст. 268. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3480-15>.

21. Соціально-економічні інституції економічної системи України : монографія / За заг. ред. проф. К. С. Солонінка. – Житомир : ЖДТУ, 2011. – 232 с.

22. Ущаповський Ю. В. Інституціональна економіка: методичні рекомендації / Ю. В. Ущаповський. – Житомир: ЖДТУ, 2014. – 44 с.

23. Фертикова Т. М. Інституційна економіка : навчальний посібник / Т. М. Фертикова. – Миколаїв : Видавництво ЧДУ ім. Петра Могили, 2010. – 128 с.

24. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV (зі змінами та доповненнями). Відомості Верховної Ради України (ВВР). 2003. №№ 40-44. Ст. 356. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>.

25. Чернявська О. І. Інституційно-економічний механізм забезпечення інноваційного розвитку суспільства в умовах поглиблення техноглобалізму. URL: http://ena.lp.edu.ua:8080/bitstream/ntb/29903/1/22_161-168.pdf.

26. Шумпетер, Йозеф А. Теорія економічного розвитку: Дослідження прибутків, капіталу, кредиту, відсотка та економічного циклу / Пер. з англ.. В. Старка. К.: Вид. дім «Києво-могилянська академія», 2011. 242 с.

27. Якубенко В.Д. Базисні інститути у трансформаційній економіці : монографія / В. Д. Якубенко. К. : КНЕУ, 2004. 252 с.

28. Innovative development of science and education. Abstracts of the 1st International scientific and practical conference. ISGT Publishing House. Athens, Greece. 2020. Pp. 21-27. URL: <http://sci-conf.com.ua>.

11. Посилання на інформаційні ресурси в Інтернеті

1. Офіційний веб-портал органів виконавчої влади України. URL: <http://www.kmu.gov.ua>.
2. Офіційний портал Верховної Ради України. URL: <http://rada.gov.ua/>.
3. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
4. Офіційний сайт Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку. URL: <http://www.ssmsc.gov.ua>.
5. Офіційний сайт наукового журналу «Економіка України». URL: <http://www.economukraine.com.ua/index.php>.
6. Офіційний сайт збірника наукових праць «Економічна теорія та право». URL: <http://econtlaw.nlu.edu.ua>.
7. Офіційний сайт науково-теоретичного журналу «Економічна теорія». URL: <http://etet.org.ua>.
8. Офіційний сайт Інституту демографії та соціальних досліджень імені М.В. Птухи Національної академії наук України. URL: <http://www.idss.org.ua>.
9. Офіційний сайт Інституту економіки та прогнозування Національної академії наук України. URL: <http://ief.org.ua>.
10. Офіційний сайт Інституту економічних досліджень та політичних консультацій. URL: <http://www.ier.com.ua>.
11. Офіційний сайт Міжнародного валютного фонду. URL: <http://www.imf.org/external/>.
12. Офіційний сайт Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України. URL: <http://www.me.gov.ua>.
13. Офіційний сайт Міністерства фінансів України. URL: <http://www.minfin.gov.ua>.
14. Офіційний сайт Національного Банку України. URL: <http://www.bank.gov.ua>.
15. Офіційний сайт Національного інституту стратегічних досліджень. URL: <http://www.niss.gov.ua>.
16. Офіційний сайт Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського. URL: <http://www.nbuv.gov.ua>.
17. Офіційний сайт Світового банку. URL: <http://www.worldbank.org/uk/country/ukraine>.
18. Офіційний сайт Світової організації торгівлі. URL: <https://www.wto.org>.
19. Офіційний сайт «Мережа аналітичних центрів України». URL: <http://www.intellect.org.ua>.
20. Journal website «Journal of Economic Theory». URL: <https://www.journals.elsevier.com/journal-of-economic-theory>.

Додаток до робочої програми навчальної дисципліни Інституційна економіка
(назва дисципліни)

Дію робочої програми продовжено: на 2025/2026 н. р.

Заступник декана економічного факультету з навчальної роботи

(підпис)

(прізвище, ініціали)

« _____ » _____ 2025 p.

Голова науково-методичної комісії економічного факультету

_____ Дар'я ЗАГОРСЬКА _____
(підпис) (прізвище, ініціали)

« _____ » 2025 p.